

ÁMOKFUTÓK

(Befejező rész)

DEAK FERENC

Az este sehogyan sem tudtam elaludni. Nem mintha nem értettem volna valamit, hisz ez már elejétől fogva nyilvánvaló és végérvényes állapot volt, hanem inkább azért, mert a kenyérgombócok, amelyeket Ticze gyúrt, egyszerre megjelentek agyamban, ott izegtek-mozogtak rücskös felületükkel az agytekervények közt, és állandóan gurulni láttam őket: valami tenyérből gurultak szanaszét.

Akkor, éjjel után lehetett az idő, teljesen kimerülve, csuromvizesen a verejtéktől, lassan felemelkedtem az ágyról.

Milyen kínos, nehéz mozdulat volt ez. Inaim, izmaim kötelei táncoltak a felhám vékony hártája alatt, egész testem olyan volt, mint egy zsák, amelyben különös ördögös masinák dolgoznak hangtalanul, kiszámíthatatlan céllal és fel nem fedhető erővel.

Felemelkedtem és talpra álltam.

Nevetséges dolog talpra állni egy idegen szobában, amikor az irányok, a világtájak teljesen összekeveredtek, s ahol egyetlen hatalom uralkodik csupán, a Föld vonzó ereje, az ember kölcsön kapott testsúlya.

Talpra álltam, és most már halványan emlékezni kezdtem a kézre, amelyből apró gombócok gurulnak szét, mint valami szabadon bocsátott férgek.

Ez volt a mentségem.

Ez az emlékezés.

Az, hogy most már nem szórták be, dörzsölték, marták, tarolták agytekervényeimet a gondolatokkal belopakodott kenyérgombócok, hanem tisztán éreztem, hogy gurulnak le nyakcsigolyám felé... Hideg sima felületük súlyosan, de igen egyenletesen futott az agy spirális útjain lefelé.

Üveg- vagy fémgolyócskák voltak, és az egész eset egy különös gyermekkori emlékemet ébresztette fel: nagyapám magtárában augusztus közepe táján felállították a magas spirális masinát, és öntötték bele a búzát, a gabonát, a gyomnövények magjai kerek, gömbölydedek voltak, és a spirális úton egyszerűen kigurultak, kiröpültek a gabona lapos szemű tömegéből.

Így szelektáltam ki agyamból ezeket a bolond golyóbisokat, s mire odaértem Szekula Pál ágyához, mindent megoldottam. Nem gondolatban, hanem hogy úgy mondjam ösztönösen, és fizikumom gyarló, alárendelt, megalázkodó természetének jóvoltából.

Kezemben volt a négy golyócska, Szekula zsebéből emeltem ki.
Szekula öltönyének zsebéből.

Amióta elindultunk a fővárosból, állandóan morzsolgatta őket tenyerében, és néha már az örület határára kényszerített vele, anélkül, hogy tudta volna, anélkül, hogy tudtam volna.

Igy volt.

Valóban nem voltam tudatában, mi az, ami időről időre egyszerűen kikapcsolja agyamat, ami végigszalad bőröm egész felületén, ami tüdőmben eldugaszolja a piciny csatornákat, ami rekeszizmotat görcsösen összerántja, mint egy kegyetlen vasmarok.

Most itt volt a kezemben a négy golyócska, mint négy nagy sörét. Tenyeremben összekoccantak, de hiába, most már hiába...

Most már az én akaratomra hallgattak, az én hatalmamban voltak. Lassan kilopóztam velük az éjszakába.

És akkor, akkor ELINDULTAM...

Mentem a falu központja felé.

Mentem az úton.

Előre.

Akkor megéreztem a veszélyt, de már késő volt: az az átkozott ösztön!

Hátamban egy kés, egy szurony, penge-parancs!

Tarkómon ólmos burok, egy meglendített inga nehezéke, tarkómra szabva.

Sarkamban állandóan tükoszorú.

Gerincem vascsövében higany az irányadó.

Vittem a golyóbisokat és hoztam. Vittem és hoztam. Nem volt megállás. Amikor kijutottam az utca végére, a toloncoló erő egy pillanatra felszabadította tudatomat, de csak azért, hogy a homokpusztától és a benne rejlő megsemmisüléstől áramütésszerűen ébredjen fel bennem a rémület, és már vitt is a lendület az ellenkező irányba, kezemben a golyócskák hallgattak, a szorítás oly keményen zárta össze őket, hogy szinte egybeforrtak.

Az utca másik végén megismétlődött az előbbi jelenet, és így, ebben a rémes tempóban járkáltam, mindig átfutva az utca mértani közepén...

Nem, semmi sem jelezte ezt a központot.

Nem volt!

Nem létezett!

Hajnaltól néhány paraszttal találkoztam, köszöntünk egymásnak, ők ballagtak tovább pipázva, és hallottam, ahogy megszólalnak:

— Mit kereshet ez az ember itt éjnek idején?

Tanakodtak még, de a fáradtságtól és a kegyetlen hajsztától dobhártyám is pattogni kezdett.

Nem volt már sok reményem, hogy napkelte előtt sikerül lefékezniem, kiszállnom ebből az ingából.

Irtózva gondoltam arra, hogy hamarosan találkoznom kell útitársaimmal ezen a kálvárián, és köszönni fogunk egymásnak, és bölintani fogunk egymásnak, és egy csöppet mosolyogni is kell majd...

Megdögleni!

Megtagadni az engedelmisséget!

Meggyalázni az ösztönöket!

Fellázadni a lélek ellen! Államcsínyt követni el a tudat legmélyén, kézen állva várni a reggelit, és nyelvet öltetni mindenkire. A hús víztől fölordítani, és levedleni utána a bőrt. A falu fölé repülni éjjel, mint egy sötét új égitest. Helybéli égitest.

Lassan felmásztram a homokkupac alól kilátszó Ford üszkös fekete maradványára.

— Egyforma sors! Ez kellett volna nekünk.

A férfiak nem sírnak, én sem sírtam, egyszerűen csuklottam, vagy olyasvalami... Ott volt kezemben a négy golyócska. Csak most láttam őket... Most, amikor a homokbuckák peremén megjelent a nap: négy üvegszem volt. Két zöld, egy barna és egy tengerkék színű üvegszem.

Úgy néztek rám bandszalul, szemrehányón, onnan a tenyeremből.

Megint összekoccantak. Újból táncolni kezdtek a markomban. Reggel volt, forró, fojtó meleg. Az akácoknak ez igazán nem jelent semmit.

Pergett a sok szem, zúdult a gabona a spirális úton, és lendült... kiröpült közülről a négy üvegszem. A kék, a zöld, a barna.

Rozálka csodálkozva nézett a kapuból. Aztán különös gyilkos, monoton hangon beszélni kezdett:

— Maga nem nyugszik, jó ember, maga csak nem nyugszik, pedig az egészről semmi haszna, soha senkinek az ilyesmiből nem volt még haszna. Ismerjük mi az ilyeneket, mint amilyenek maguk, mindenkinek mondtuk már, de nem hallgattak ránk, nem kellene ennyire beleadni magukat, ott van az a sofőr, vele, lám, nincs baj, már kora hajnal óta iszik és nevet, olyan ember, amilyenek maguk sose lesznek. De végtére is mit akarnak: boszorkányt fogni? Vagy rajtakapni szellemeket?

Most egyszerre felujjongtam: végre! Végre! Ez lesz az én titkom, az én privát kis menedékhelyem lesz. Odaugrottam a csodálkozó aszszonyhoz:

— Mondja, Rozálka, de legalább temetője van ennek a falunak, temetője biztosan van?

Az asszony előbb dühösen, aztán részvétellel a tekintetében nézett rám, bólintott néhányszor, és belépett az udvarra.

Nem, ezt már valóban nem lehetett tovább túrni. Neki akartam rontani, megfojtani, ha nem szólal meg, mert mi az, amiben MI ILYE-NEK VAGYUNK, mit látnak ők, amit mi nem látunk? Rohanni akartam, amikor lódobogást hallottam a közvetlen közelemben. Drobina volt, a csósz. Vörös-fekete bozontos szakálla, bajusza közül barátság-talan hang bújt elő:

— Éjjel nem kell mászkálni.

A szívem majd kiugrott a számon:

— Hogyhogy? Miért?

— Én csak azt mondom: éjjel nem kell mászkálni.

— Rendben van, most így történt, de nem mondaná meg legalább azt, hogy miért nem kell éjjel mászkálni?

— Én nem mondok semmi mást, én mindig csak egyet mondok, most is csak azt mondom: éjjel nem kell mászkálni.

Kissé felemelte fegyverét, aztán elügetett mellettem. Volt-e értelme tovább dühömnem, bosszúságomnak?

Odabenn Hordó fogadott széles mosollyal, és akadozó hangon italát kínálta nekem.

Rozálka mosdóvizet készített, és úgy mellesleg megjegyezte:

— Remélem, reggeli után aludni tér.

Reggeli után . . .

Most lassan eszembe jutott az éjjeli rohanásnak minden részlete. Csupán arra nem emlékeztem, hogyan sikerült mégis végre megállni. Ez az egy mozzanat valahogy kihullott emlékezetemből. Egyszerűen nem tudtam . . .

Csupán arra emlékeztem, hogy fel akartam lázadni önmagam ellen. Hordó kivételével már mindnyájan ott ültünk az asztal körül.

Szekula sápadt volt, sápadtabb, mint bármikor. Feje ide-oda imbolygott, nyakizmai néha megrándultak. Mindkét keze a zsebében keressélt.

Reggeli után még ültünk egy darabig az asztal körül, akkor Ticze megszólalt:

— Hogy történt az eset? Elmondaná minden köntörfalazás nélkül, vagy segítek?

— Ne, ne . . . — dűnnyögte a magas, csontos úr. — Nem, ne . . .

— Nem értjük — vonta fel vállát Dániel. — Senki se érti, így van? — nézett körül, hogy igazolja az előbbi többes számot.

Hallgattunk.

Szekula szinte könyékig dugta kezét zsebébe, és csak imbolygott a feje, hol oldalt, hol pedig előre-hátra:

— Tizenhat éves voltam, ez mindent igazol, ugyebár. Tizenhat éves fejjel, ugyebár . . . Ez persze tragikus. Gyermekefejjel is tudni kellene . . . de nem úgy van mindig, vagy hogy is mondjam: soha sincs úgy, mindig az ellenkezőjét kapjuk a gyerekektől, mint amit várunk tőlük. Ezt levették már napirendről, nem? Ha jól tudom, elévült az ügy, és minek bele . . . beleizélni a múltba . . .

Neveléséges, üres, félkegyelmű jelenség volt most Szekula, mindnyájan ismertük, megismertük útközben agyoncifrázott, hasmenést keltő beszédstílusát, és most ez az IZÉLNI olyan pompásan jellemezte az embert, hogy Gáldy nem tudta türtöztetni gyilkos cinizmusát:

— Te izé . . .

Vártunk.

Valahogy állandó állapotá vált életünkben a várakozás. Tudatosult bennünk . . .

— Én már nem is emlékszem az eseményekre annyira . . .

— Mennyire? — kérdezte Ticze.

— Gondolom: annyira, hogy igazat tudjak mondani róla. Rengeteg vetületét mondták el, adták elem, gondolom: annyiféleképp mesélték, hogy én már nem is tudom, melyik volt az igazi. Az ember annyi ügyvéd kezén esik át egy ilyen ügyvel kapcsolatban, hogy végül valóban nem tud róla semmit. Gondolom: az ügyről. Gondolom: a büntényről.

— Ez igaz, Szekula, igaz ez mind. Az is igaz, hogy a juristák a te lelkiismeretedet is telebeszélték. Vagy legalábbis annak a helyét, a lelkiismereted helyét.

Gáldy: Ugyebár.

Rozálka feketét hoz.

A porcelán cincogása . . .

Ki kell bírni.

(Valami megindult bennem, valami megeredt . . .)

Ticze: Emlékszel-e még a nevére?

Szekula: Hogyne, nagyon jól. Általában nagyon jól emlékszem a nevekre.

Ticze: Légy szíves, mondd meg nekünk, hogy hívták?

Szekula: Kit?

Ticze: Akiról beszélünk. Hogy hívták? Mi volt a neve?

Szekula: Hogyne, hogyne.

Dániel: Nem emlékszik rá.

Szekula: Ááá... szóval: tudom. Itt most nincs menekvés. Én azt hiszem, nem kellene sietni vele, úgyszincs menekvés. Gondolom: ezen nem lehet változtatni. Ugyebár, segíteni kell az igazságon. Gondolom: hogy felszínre jusson...

Hordó: A virágnak megtiltani...

Dániel: Segíteni kell, valóban igaza van.

Ticze: Akkor vegyük előlről: 1926-ban február 27-én hol volt ön, Szekula úr?

Szekula: Igen... hogyne, akkor történt. A bírósági okiratokból tudom, hogy ez huszonhatban történt. Dobréten voltunk, a tanácsos úr vadászlakában. Tizenhat éves voltam akkor, épp akkor... Gondolom: azon a napon.

Ticze: Tehát a születésnapját ünnepelték.

Szekula: Ilyesvalami...

Ticze: Tovább.

Szekula: Nehéz visszaemlékezni a dolgokra. Rég volt ez, és annyi ügyvéd... Az ügyvédek egész hegye választ el az igazságtól. Egy kicsit gondolkodom, másként nem fog menni. Muszáj gondolkodni kicsikét...

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Pezsgőztünk. Ez délután volt. Gondolom: amikor pezsgőzni kezdtünk. Akkor jött a tanácsos úr, ő csak akkor jött. Előbb sehogyan sem jöhetett, mert valami roppant fontos ügyet kellett intéznie. A papa, már mint az apám, Spitzcel — ő volt a főügyész — ebéd után elment valahova. Mi nem tudhattuk, hova. Akkor jött a tanácsos úr, és pezsgőzni kezdtünk. Roman nagyon szépen táncolt, életemben akkor láttam férfit szépen táncolni. Előbb a padlón ropta, aztán felraktuk az asztalra, mindenkinek nagyon jó kedve volt. Kitűnő zene... pezsgő...

Ticze: Zene?

Szekula: Apám és Spitz, a főügyész, hangászokért ment a városba. Ezt elfelejtettem mondani. Gondolom: átléptem a mese közben. Igen. És Roman után nekem is táncolnom kellett az asztalon. Azt mondták: Szekulát fel kell avatni. Ekkor kezdődött. Eddig emlékszem a dolgokra. A többinek sokféle magyarázata van. A törvényszéken mindenkinek sok magyarázata van. Értik, uraim, ugyebár? Ennyi az egész, amiért engem vádolhatnak.

Lassan, mint amikor a partok engednek, beomlott bennem az a rettenetes ellenállás, ami eddig uralta a szavakat, de legfőképp a cselekedeteimet.

Felálltam, és szó nélkül hátat fordítottam az asztaltársaságnak.

Valóban aludnom kellett, egyszerűen aludnom kellett.

Még mielőtt elaludtam, néhányszor megismételtem magamban:

— Ez az, amiért felelősségre vonhatnak, uraim! Ennyi az egész, amiért engem vádolhatnak.

Jó kis mondókának bizonyult, egykettőre elaludtam a taktusára. Nevetséges, mulatságos mondóka... Uraim.

*

Aznap semmi különös nem történt.

Másnap sem.

Harmadnap sem.

Csupán Szekula szenvedett szemmel láthatólag. Gyönyörű mutatvány volt ez: mintha mindenkiért külön-külön szenvedne.

Gáldy keze egyre veszélyesebb daganattá nőtt. De ahogy rosszabbodott helyzete, annál vidámabb volt, egyre sűrűbben sziporkázott, sőt sikerült neki a falu népével is valami kapcsolatot teremtenie, amivel mi nem dicsekedhettünk.

A délelőtti és délutáni MENÉS ideje alatt váltottunk néhány szót a járókelőkkel, de ez csak eleinte volt, később már annyira sajnáltak bennünket, hogy csak sóhajtoztak, ha találkoztunk.

A napi MENÉS nem is volt oly borzalmas, mint gondoltam. A faluban továbbra sem találtunk se községházát, se templomot, se temetőt, semmit az égvilágon, ahova el lehetett volna jutni, tehát a falunak továbbra is titkos, számunkra kifürkészhetetlen központja volt. S a nagy keresgélésben az egyetlen utcának hol északi, hol déli végén jutottunk ki a semmibe.

Útközben váltottunk néhány keresetlen szót, például így:

— Üdvözöllek. Nos, ma mit keresel, hova igyekszel?

— Ma a városi közművesítőkhöz igyekszem.

— Ó, az egy egész komoly út lesz... Utána esetleg beülhetünk a Phároszba egy sörre.

És már mentünk is, hogy ne tartsuk fel egymást, mert milyen sokat kell gyalogolni, hogy végül is ne találja meg az ember például a közművesítő vállalat igazgatóságát...

Különösen Dániel jeleskedett kinűnő ötleteivel. Egy augusztus végi napon, amikor már tizedszer találkoztunk valahol az utca közepe táján, lelkendezve mondta:

— Képzeld, öreg cimborá, kivel találkoztam!

— Fogalmam sincs.

— Bizonyosan emlékszel még Szekulára, a vén lilomtipróra, tudod, milyen jó színben van, csupán egy kicsit fájlalja, hogy a napokban ismeretlen tettesek kirabolták. Négy gyémántgolyót loptak el tőle a gazemberek. No de most már igazán ne haragudj, sietnem kell, mert találkat beszélünk meg a szerkesztőségben.

És már rohant is boldogan a szerk.-be.

Gáldy egy szép nap eltűnt közülünk.

Eleinte valahogy hiányzott, de később hozzászoktunk, hogy egy emberrel kevesebbel találkozunk a napi rohanás ideje alatt, megszoktuk, hogy nem panaszkodik senki az ételre és hogy nem mond olyan vicceket, amelyekből csak a csattanót közli velünk. A vallatások tovább folytak, de nekem semmi, de semmi közöm nem volt az egészséhez.

Az öregurak játszottak. Hordó pedig mindig berügött.

Augusztus utolsó napjaiban még egyszer feleszméltem és megkérdeztem Rozálkát: ki fizeti a mi költségeinket? Ő pedig csak nevetett:

— Megszoktuk mi már, hogy el kell tartanunk néhány ilyen bolondot, mint maguk. Suhar erről híres.

Semmit se értettem az egészből, hát inkább hallgattam.

Most már úgyis mindegy volt. Vagy ha nem is mindegy, akkor: úgyis ez volt a legjobb, az egyetlen lehető . . .

Szeptember végén megjelent Gáldy. Senki se kérdezte, hol van a dagadt, sérült keze. Egyszerűen nem volt. Az inguujj spárgával elkötve lógott a teste mellett, s egyszerre úgy éreztük, hogy Gáldynak nem is volt soha szüksége erre a kezére.

A gyermekarcú cimborá mintha csupán az utcára ment volna az imént, leült közénk köszönés nélkül, és egy újabb viccet mesélt a maga szabálytalan stílusában.

A vallatás egy szép nap úgy látszik újabb, kritikusabb szakaszba érkezett, mert Ticze oly hangosan vádolta Szekulát, hogy még az utcára is kihallatszott:

— Ez volt tehát az igazi ok! Ezt akarták mindenáron eltitkolni. Erről nem akarták értesíteni a közvéleményt, ezért nem emlékezik ön az igazi eseményekre . . . Ezennel bejelentem a perújrafelvételt, nem hagyom tovább, hogy Szekula urat bárki is befolyásolja. Nem hagyunk egy mártírból perditát csinálni. Ismétlem, hogy ettől a pillanattól kezdve a közvádoló szerepét hivatalosan is Dánielre bízom, aki azért jött erre a hosszú és kimerítő útra, hogy hivatását itt, az isten háta mögött is makulátlanul szolgálja. Hordó, a koronatanú, a mai naptól absztinál. Gáldy a kirekesztett közönség, tehát a közvélemény képviselője, ezután teljes betekintést nyerhet századunk egyik legmocskosabb ügyészségi esetébe.

Hallottam ezeket a remegő, süvöltő, eszelős szavakat, de nem ÉREZTEM őket. Amióta beomlott bennem az a különös belső ellenállás, az a gát, amelyről már szoltam, azóta a dolgok fölé kerültem. Igaz, hogy semmivel sem viseltem el könnyebben a száműzetést, mint előbb, de nem voltak lidérces álmaim, és már nem akartam senkit megölni. Nem akartam lázadni önmagam ellen, nem félttem a négy üvegszem ferde tekintetétől, és elég sűrűn foglalkoztam a gondolattal, hogy mennyire játszott közre a véletlen abban a félkegyelmű eseménysorozatban, amely engem ezekkel az aggokkal meg ezzel a táltos Gáldyval ide dobott, a homokpuszta kellős közepére. És egyáltalán mit tudnak az iskolásgyerekek meg általában a polgárok erről a homokpusztáról. Én például azelőtt sohasem hallottam róla. És most itt vagyok, mert annak idején leírhatatlan forróság uralkodott a városban, és menekülni akartam valahová az aszfaltról. Tisztán emlékszem a nyitott ablakokra, a félhomályban meztelenül le-föl sétáló alakokra, a nyitott kapukra, a szökőkutakra, ahol galambok és asszonyok tolakodtak a vízsugár alá.

Mi volt az, hány éve annak?

És senki se keres. Senki se érdeklődik utánam. El is felejtettek már. Kezdtém félni a gondolattól, hogy minket azért hoztak ide, hogy soha többé vissza ne térjünk. Ez az a hely, ahol a sejtelem új színezetet adott valótlan életemnek . . .

*

Megjött. Jóformán észre sem vettük. Pedig máshol nagy ünnep a szüret. Ezerszer kérdeztem magamban, hova lesz az a temérdek sok bor, amit a környező szőlőkben szüretelnek. Soha egyetlen részeg embert, egyetlen nótás legényt nem láttam.

Se legényt, se lányt soha nem láttam. Itt mindenki középkorú, de inkább idős, mint fiatal. Aszalodott és kedélytelen emberek. Vagy csak idegenek.

Most, hogy megkezdődött a szüret, azt reméltem, sikerült megismerkednem legalább egy-két falubelivel. Szerettem volna segíteni nekik munkájukban, de amikor az utca végére értem, hatalmába kerített az a jól ismert rémület, amely az ismeretlen messzeség, a SEMMI határának érintéséből eredt. Nem, nem volt szabad elveszíteni ezt az utcát, ezt az egyetlen bizonyosságot a bizonytalanságban. Hisz itt naponta százszor is találkozhattunk, itt naponta százszor is köszönhattünk egymásnak. Nem, ezt nem volt szabad kockára tenni, nem volt szabad eljátszani.

Most, érkezésünk óta annyi idő után nevetségesnek találtam az egész storyt. A találkozást, az utat az erdészlakig, a fennkölt, a magasröptű gondolkodásmódot, eszmecserét, a nyegle retorikát, nevetségesnek és utálatosnak találok a régi Ford romantikus szerepét az egész bűntényben. Mert most már nyilvánvaló volt, hogy itt valóban arról van szó.

Bennünket egyszerűen kihányt a civilizáció.

És ezt milyen stílusosan tette. A bürokrácia híret-hamvát se láttuk, kivéve azt a régi vágású inkarnációját, akit Szekulának hívnak. Az ilyen embereket minden társadalmi rendszer megtartja, szívesen táplálja, ruházza és pénzeli, csak azért, hogy a nagyközönségnek legyen kit szidni. Az ilyen emberek erre valók. Hogy mások helyett vállalják a szidalmakat. Ők a dublózók. A mi dublózunk kitűnően viselkedett, és vállalta a sors kegyetlen csapásait.

*

A szüret előtt Rozálka hús borokat hozott szobánkba, és bőven öntögetett poharainkba, anélkül, hogy kínált volna bennünket.

Délután egyikünk sem JÁRT, délután mindnyájan a szoba húsében lebzselünk. Akkor tisztán visszaemlékeztem arra az iszonyatos gyűlöletre, amely Ticzét Szekula ellen fütötte egész úton Suharba jövet. És most, íme, a két öregúr kis híján ölelkezik...

Akkor estefelé Ticze felém fordult:

— Hallja-e, Szekula úr, most már végső ideje, hogy bevallja, mi lett tulajdonképp Ticze, született Ersky Juliával.

Nem értettem. Valószínűleg megtévedt, valami megzavarta. De ő egyre hangosabban, egyre ellenségesebben beszélt:

— Azt már elmondta, hogy táncoltak az asztalon, azt is, hogy férfivá avatták, de azt nem mondta el, hogyan történt ez a felavatás.

— Bocsánat, Ticze úr, ön ebben a pillanatban nem Szekulával, hanem velem beszél. A félreértés nyilvánvaló.

— Miféle félreértés?! — horkant fel Dániel. Most láttam csak, mennyire megöregedett. Szeme alatt nagyra duzzadtak a könnyzacskók, kezén májfoltok jelentek meg, kopasz feje összeaszalódott.

— Arra gondolok, hogy Szekula úr bűneit rám akarja fogni!

— De Szekula úr, én önhöz beszélek! Semmiféle félreértésről nincs szó. Egy bűntényről tárgyalunk, s ez nyilvánvaló, hogy nem olyan dolog, amit bármi oknál fogva rá lehetne hárítani valakire.

Most érintett meg először a közvetlen veszély szele.

Beleborzongtam. Csak két szó ismétlődött bennem kegyetlenül: Tehát kezdődik!

— Önök nagyon jól tudják az én igazi nevem, nem fontos bemutatkoznom, és ha bigott játékkukat rajtam akarják kipróbálni, akkor aknára futottak.

Nem, valóban soha meg nem ütöttem senkit az életben, de most valahogy önmagától ment az egész. ÉN jóformán nem is szerepeltem benne.

A szék, amelyen ültem, mint egy ördögös tárgy ugrott ki mozdulatlan állapotából, és röptült a levegőbe, és zuhant Ticze irányába, de a közbelépő Dánielt találta vállon, s akkor széthullott darabokra.

Mosolyogva ballagtam ki az udvarra, és nekitámaszkodtam az én eukaliptuszom törzsének.

Odakinn, az utcán puttonyos emberek haladtak el mélyen, nehezen lélegezve. Szerettem volna most én is azt a terhet, amit ők cipelnek, szerettem volna egész Suhar terhét a jövevényekkel együtt, de nem lehetett ebből a világból áttörni a másikba.

Csupán a nosztalgikus, ideges ragaszkodás maradt, semmi más.

Ehhez jogom volt. Meg ahhoz is, hogy talán tudat alatt meggyilkoljam Ticzét és Dánielt, Szekulát meg Gáldyt. Gáldyt is, akiről nyilvánvaló volt, hogy homoszexuális és hogy élő múmia.

De vajon mi vagyok én ebben a társaságban?

Mi az én szerepem az ő titkos beosztásuk szerint?

Nem tartott túl sokáig ez a dilemma, Ticze mindent felfedett. Itt, a valótlanságok panoptikumában a valóságot egyetlen ijesztő tétel hívta életre. A szüret már rég befejeződött, és az új borból is hoztak asztalunkra, amikor újból felém irányult a fenyegető mutatóujj:

— Szekula, beláthatja, hogy értelmetlenség tovább ellenállni. Az igazság úgyszólván lát előbb-utóbb.

Most megpróbáltam higgadtan válaszolni:

— Ticze úr, én önt becsülöm és tisztetem, de kérem, ne vádoljon olyasmivel, amihez semmi közöm. És ne nevezzen olyan néven, amely nem az én tulajdonom.

— Tehát újból keményfejködik.

— Eszem ágában sincs, csupán azt akarom egyszer már végleg tisztázni, hogy nem akarok senki szerepébe beugrani, ÉN NEM VAGYOK SZEKULA! Ő ott ül ön mellett, és joviálisan mosolyog...

— Azt állítja, hogy maga nem Szekula. Mi pedig itt mindnyájan azt állítjuk, hogy igenis Szekula.

— Én egy másik ember vagyok!

— Bravó! Ez az! Elvégre mindenki tulajdonképpen másik ember, nem az, akinek hiszi magát, bravó! Tehát ön egy másik ember. Ez azt bizonyítja, kedves barátom, hogy egész nyugodtan vállalhatja Szekula nevét és sorsát is.

— DE ÉN NEM AKAROM VÁLLALNI!

— Így van ez mindig, az ember sohasem akarja annak a másik én-

jének a tettéért vállalni a felelősséget. De az ember nem él egyedül a világon, ezt érti, ugyebár, az ember társas lény, és társai látják minden énjének cselekedeteit.

— De Ticze úr, ön tisztában van azzal, hogy nekem az égvilágon semmi közöm sincs se Szekula Pálhoz, sem büntényéhez. A büntény 1926-ban történt, ahogy hallottam...

— Igen, nagyszerűen emlékszik rá.

— Nos, én akkor még meg se születtem! Én 1938-ban születtem, tehát tizenkét évvel később, mint amikor a büntény lejátszódott. Hát kell ennél logikusabb magyarázat? Hát valóban nem értik, hogy nem vagyok hajlandó Szekula bűnét magamra vállalni? Azt se tudom, mit követett el.

— Nézze, kedves Szekula, ön aránylag fiatal ember, ez az aggastyán pedig az élete vége felé jár, hát van lelke ilyeneket mondani, ilyen kegyetlenül visszautasítani?! Hát föltételezi, hogy ő elkövethet egy akkora gaztettet, mint... És azonkívül hogyan bűnhődhet egy ilyen rokkant agg ember, mint ő... Maga meg fiatal, elkövethet, sőt valószínűleg el is követett ilyen büntényt... No látja, ezért kötelessége vállalni a felelősséget...

— NEM!

— Hadd mondjuk el sorjában, hogy is történt az eset. Jogosan kívánhatja, hogy ismerje saját bűnét.

Szekula szürcsölgette az új bort, és zavartan pislogott oldalt, mint-ha attól félne, hogy hátulról éri valami támadás.

Bennem lassan terjedt a különös zsibbadás, a kétségbeesés.

*

Egyetlen komoly támogatást csupán a falubeliek nyújthattak volna abban az elvont ostromállapotban, amelybe szinte tudtomon kívül keveredtem.

Az aljas támadás vázlatos körvonalai már fölrajzolódtak akkor, amikor a szék kiugrott alólam és véletlenül Dániel vállán tört darabokra. Akkor még nem tudhattam, hogy az öregurak meg az az élő halott a legpompásabb stratégiai húzásainak egyikét prezentálták nagy sikerrel ellenem — azaz: rajtam. Nem tudhattam azt sem, hogy a mosolygós közöny után egész darabos abszurdumával és realitásával önmagam ellen provokáló dialógus következik. Mekkora sikerrel védhettem volna ki a szenilis urak metafizikai, boszorkányos vádbeszédét, hisz nyilvánvaló, hogy közös múról volt szó.

Igen, kivédhettem volna és az egyetlen módszer, amely itt a segítségemre lett volna, semmi esetre sem az aszfaltjáró, lúdtalpas, pulykamellű hivatalnok ócska iktatókönyv-logikája, gondolkodásmódja, erkölcsi pingpong-módszere volt. Nem értem, valóban nem értem, hogy eshetett meg velem, hogy elejétől kezdve mindig mást látok az egészből, mármint az utazásból és a vele kapcsolatos eseményekből — mint ami valójában van.

VALÓBAN!

Ez az a kifejezés, amelyet az én szolgálatomban tartottam és amelyről szinte születésem óta az volt a meggyőződésem, hogy kizárólag az enyém.

Az én VALÓM.

S mi történik végül is a „kanyarban”, kitűnik, hogy az ilyen privát valóság legalább oly kényes valami, mint a pedigrés fajkutya. Ha a gazdája nem tartja mindig pórázon és nem figyeli minden mozdulatát, a legelső kóbor kutyával összeszíri a levét. Ilyen terhességre vall az én privát valóságom is, amely itt, a homokon az állandó MENÉS ideje alatt tudtom nélkül párosult egy másik valósággal.

Ilyen „szülés” előtt álltunk együtt, ilyen bizalmatlanul néztünk egymás szemébe.

A helybeliekkel nem lehetett szót váltani, óvatosan kikerültek, csupán a köszönést fogadták el, de a több beszéddel, kötelezettséggel járó jobbot már nem.

Rozálkával próbáltam megértetni, hogy miért lenne szükségem rájuk minél előbb.

Mondom, csak megpróbáltam, de már az első szavaknál faképnél hagytam. Azt mondta:

— Bolond, bolond.

A forró napokat ólomszürkék váltották fel, oly finom átmenettel, hogy ezt jóformán észre se vettük. A falu ugyanolyan kihalt volt, mi ugyanúgy jártuk a napi utunkat, kedélyesen vagy egész tartózkodón üdvözöltgettük egymást, mint azelőtt.

Vagy: nem is úgy! Most már egészen rutinosan ment minden. Néha már-már megfeledkeztem mindenről. Akkor Ticze hozzám lépett, és bizalmasan megkérdezte:

— Meggondolta már a dolgot? Az egészet el lehet egy-két nap alatt intézni, ha gondolja, hogy eljött az ideje.

Mindig elfehéredtem dühömben, de én is egész halkán válaszoltam neki:

— Épp egy másik ügyben vagyok elfoglava, ha átesek a kivégzésen, egy kicsit fellélegzek, esetleg akkor... ha még időszerű lesz a dolog, vagy ha addig nem vesztek el érdeklődésüket irántam.

Időközben kukoricacsumból pipát faragtam, és néhány apróságot feljegyeztem jegyzőfüzetemben.

Az apróságok, igénytelen dolgok azonban mindig az igazi nagy események makulátlan előjelei.

Igy volt ez most is. Október közepe is elmúlt, már a hónap vége felé jártunk, és én egy szép nap ilyesmit jegyeztem le noteszomba: Ma déltájt oly leírhatatlanul kívántam valami viharfélét, olyat, aminek nincs semmiféle magyarázata, ami úgy egyszerre jön, ami olyan rendellenes valami, mint télen a villám stb. Ha semmi se történik, kénytelen leszek felgyújtani egy házat a faluban, hogy utána legalább a romokhoz el lehessen jutni, hogy végre valahova elérkezzünk napi siető utunk alkalmával.

A következő nap már egészen mást jegyeztem le: Már egy hónapja, hogy mindig az én dombomat álmodom, egyszerre teljesen hihetetlen dolognak tűnik, hogy valahol ezen a kopár földkerekségen van egy olyan sarok is, ahol dúis fű nő és gőzölgő patak kerülgeti a dombokat. Télen pedig az egész környéket párafelhőbe borítja...

Akkor olyasvalami történt, ami az égvilágon mindent megoldott: igaz, nem küldtek értünk helikoptert, valami egész más történt.

Egy reggel, ahogy fölbredtem, megcsikordult fogam között a homok.

Próbáltam kiköpni, de nem ért semmit. Egyre több homokszem csikorogott fogaim zománcán. Az ablakhoz léptem, és láttam, hogy a föld, a homok, lassan mozog, folyik, megy, méltóságteljes tempóban.

Az utcán senki.

Az ég továbbra is ólomszürke, de egyetlen esőcsepp se hullott...

Rozálka szomorúan közölte velünk, hogy megérkezett a KOPTATÓ.

Szekula zavartan érdeklődött, hogy mit jelent ez a gyászos hangnem.

— Jobb, ha hallgatnak, úgyse ér semmit!

A falatokat nem rágtam túl nagy buzgalommal, inkább csak forgattam számban, hogy fogaim közt ne érezzem a homokszemek kellemetlen csikorgását. Ticze és Dániel úgyszólván egy falatot sem evett, mindketten csak bökdösték villájukkal az ételt, és időnként mintha mondani akartak volna valamit, torkukon megjelent a hang, megtorpant és meg is halt ott, azon nyomban.

Hordó változatlanul részeg volt, nem lehetett vele egyetlen értelmes szót se váltani. A kis gömbölyded Unicum-os üveg ott kószált kezében, ölében és zsebei körül. Mondtam is Gáldynak, hogy Hordót ajánlom krónikussá komolyodott gyomorbántalmai ellen.

— Hogy gondolod ezt? — kérdezte életében talán először elcsodálkozva.

— Mozsárban törd apróra, és ebéd előtt egy-egy kávéskanállal fogyassz belőle. Vagy burnót helyett zárd szelencébe, és szippantsd fel, ha valamilyen megrázkódtatásban lesz részed. De ha idegenkedsz ezektől a primitív módszerektől, egyszerűen csak emeld tányérodba, és fogyaszd el, mintha mi sem történt volna.

— Mintha mi sem történt volna?

Gáldy tágra nyílt szemmel, remegő ajkakkal nézett az asztal túloldaláról. Ijedten is, gyűlölködve is. Csonka kezével az asztalra támaszkodott, a másikkal felém mutatott:

— Ez a gazember valamit tervez, valami gyanús dologban setteng. Én elejétől kezdve tartom a magam sorát, nekem nincsenek „eseteim”, ha egyáltalán akad bűnöm, akkor azt kizárólag törhetetlen becsület-szeretetemnek és fanatikus emberbaráti magatartásomnak köszönhetem. Hidalgókkal nem tárgyalok, részegekkel sem szövetségre nem lépek, sem a húsukra nem vagyok éhes. Egy jármű nélküli sofőr körülbelül olyan, mint egy csörgő telefon, amelynek nincs vezetéke. Ezt a gazembert ezennel kitagadom.

Ticze és Dániel most felállt. Odaléptek mellém. Dániel jobbról, Ticze balról.

— Mozsárban, ugye?

— Mozsárban.

— Mint a borsot, paprikát?

— Mint a gyantát.

— És szelencébe zárni?

— Szelencébe, ahol nem éri napfény, se forró szél, se puskagolyó.

— A nevével mi lenne?

— A nevével együtt kell törni.

— Hogyan?

— Mint tudással és tudatlansággal az agyat.

— Tudással vagy tudatlansággal?

— Tudatlansággal is, mert a tudás sziklafaláról oda látunk le. Borzasztó mélység.

Visszavonultak. Hordó csak törölgette homlokát gyászkeretes zseb-kendőjével, és csuklott. Az Unicum-os labdaszerű üveg ott ácsorgott a hóna alatt.

Gáldy megpróbált kiengesztelni:

— Mindnyájan szeretjük az öreget, nem?

— Ez igaz, de nem ehetjük meg mindnyájan, ez inkorrekt cselekedet lenne.

A következő három napon senki se szólt hozzám, kivéve Rozálkát, aki mind sűrűbben vörösre sirt szemekkel jelent meg szobánkban. Mi persze, amióta a homok folyt, mozgott, nem hagytuk el a házat.

Harmadnap, amikor feltálalta az ebédet, Ticze tapintatosan megkérdezte, miért sirt.

— Mi igazán nagyon sajnáljuk magukat, és nem tudunk segíteni. Borzasztó, borzasztó.

Akkor kifutott a konyhába.

Dániel kövér ujjai közül kihullott az evőeszköz.

Hangosan, szívből nevettem. A gát, amely lassan engedett, most ebben a pillanatban teljesen felszakadt. A zsilipek felnyíltak, egész lényemből áradt, ömlött, folyt ki az aszfalt és minden, amit az aszfalton szemenként szedegettem föl hosszú éveken át. Milyen borzalmas és hosszadalmas munkát végezhettem én ez alatt az idő alatt. És most egyszer csak kihányt a civilizáció. A titkos erők egyetlen rándulással kivetettek ezekkel a varas lelkű hullókkal együtt.

— Testetek kissé nyirkos és hideg... — mondtam nekik, amikor csillapodott nevetőgörcsöm. — Veletek nem tudok még háborút se kezdeni. Egyszerűen azért, mert a fajtánk más. Az evőeszköz manírjaitok lényege. Olyan, mint köznapi szótáratokban a kérlek alássan vagy a szíveskedjél. Álmatokban iktattok és meztelen gyereklányokból vesztek örömet. Nem, veletek még lélegezni se lehet egyszerre. Hormonproblémáitokból politikai problémát sikerítettetek. Mi nem is élünk ugyanabban a jelenben. Ez a perc, amely most fordul át rajtunk, számotokra csak ezután jön el. Milyen égbekiáltó igazságtalanság, hogy gyermekkorotokban nem ettetek kórisbogarat, hogy sohasem éreztetek: megvesztetek, mert valami kóbor kutya nyálába léptetek. Ez a mi igazi választójelünk: a veszetség. Aki ezt soha nem érezte, az nem tudja, mit jelent szalmalyukba menekülni az üldözők elől és ott várni be a sötétbe belevaktázó vadászpuska dörrenését. Elaludni a sörétek óriásira növvő teste alatt. A sörét, az ólom megnő benned, és te elveszel alatta. Lassan zsugorodsz a növekvő sörétek között, és akkor valahol a szürke tömegben egy piciny piros legyezővé válsz, a legyezőt összecukják, aztán kinyitják, megint összecukják, és akkor eltűnik. Ez a veszetség. És ez az igazi vége. Szekula uram, vajon megértett-e engem?

Mintha szobrokhoz beszéltem volna. Még Hordó is megmerevedett.

Akkor odaléptem az ablakhoz, homlokomon lassú csiklándozó szel-
lőcske futott végig, kanyargott rajta, mint völgyön a patak, kanyar-
gott, csiklándozott, és amikor meg akartam fogni, amikor homlokom-
hoz kaptam, csorgott utána a vér. Ez volt a KOPTATÓ, a homokszél,
amely mindent elkoptat, házakat, fákat, embereket...

Most még egyelőre biztonságban voltunk.